

Никола Куртев (Бесарабия)*

ОНОМАСТИЧНИЯТ ТЕКСТ НА СЕЛО ВАЛЯ ПЕРЖЕЙ, ТАРАКЛИЙСКИ РАЙОН НА МОЛДОВА

Селото отстои на 30 км СИ от Тараклия до сами границата на Молдова с Украйна. Населено е с 4300 българи, 1118 власи (молдовани) и стотина руси, украинци, цигани и други. Част от българите са побългарени власи.

Жителски имена: *валяпержци, валяперженец, валяперженка*, прил. *валяперженско*.

Българите заселват селището на три вълни:

1. 1806 – 1812 г. пришълци от И и СИ България;
2. 1830 г. от Котленско, Сливенско. В района заварват вече съществуващата на мястото на ногайски къшлак колония на име Валя Пержей Веке, основана от власи, при които се заселват австрийци (банатчани), руси, евреи (чихути).

Сравнително пълен преглед на селищната история има при А. Малешкова и др., Валя Пержей, Кишинев, 1998.

Ойконимия

Според издирените сведения ногайското селище, легнало в основата на Валя Пержей, се е наричало Желобан Янод Видру. Името обаче сякаш е деформирано в румънския език. Официалното име е румънско: Валя Пержей 'Долина на Сливата'. Българите не разбират влашкия родителен падеж и българизират името до Валя Пержа.

Кварталонимия

По същество кварталонимията е представена от ходонимията на селището, което е разположено на няколко главни улици, респ. всяка улица е и квартал: махала. Имената са от два вида:

*Официалното ми име по паспорт е русифицирано – Николай.

1) официална кварталонимия: ходонимия: улици – *Базарная, Гагарин, Димитров, Заветы Ильича, 28 юни, Калинин, Киров, Комсомольская, Котовски, Красное знамя, С. Лазо, Ленин, Молодъожная, Молотков, Охотническая, Победа, Попов, Пушкин, Садовая, Фрунзе, Чапаев, Юбилейная.*

2) българска кварталонимия:

Валя Пържей Нòуь – централната част на селото, където се заселват българите след отделянето на молдованите във Валя Пържей Веке.

Валя Пържей Вèке – завареното от българите преселници молдовско селище.

Двете селища, молдовското и българското, се водят като отделни до 1952 г. Валя Пържей Веке е ЮЗ 0,3 от центъра на сегашното село.

Герèня – Ю 0,9 част от селото във вид на улица, заселена от българи и малко молдовани. ЖитИ: *герèнци, герèнец, герèнка, герèнско*. В говора *герèн* е ‘равно, мокро място’.

Жèбешника ЮЗ 0,1 – махала от две къси улици край Реката. ЖитИ: *жèбешник, жèбешница, жèбешници, жèбешнички*.

Задънента уличка С 2,0 – махала от една малка улица с един изход.

Камсамòлията ЮИ 0,5 – махала от една нова улица “Комсомолская”. ЖитИ, събир. *камсамòлията, камсамòлишти* – мн.ч., ж. и ср.р. няма, казва се “от камсамòлията”.

Кардòна СЗ 0,4 – махала с три къси улици. ЖитИ: *кардòнец, кардòнка, кардòнци, кардòнско*. Едно от първите места тук, заселено от българите. По рус. кордон ‘преден войскови отряд’, българизирано, с членна морфема.

Молдовàнити ЮЗ 0,3 = Валя Пържей Веке – част от селото, където живеят молдовци. ЖитИ: *молдовàн(ин), молдовàниц, молдовàнка, молдовàни / молдовàнци, молдовàнско*.

Маладьòжната И 0,4 – махала състояща се от най-новата улица в селото. ЖитИ няма, казват “от Маладьòжната”. Побългарено от рус. “Молодежная”.

Палàнката С 1,2 – махала от една дълга улица. ЖитИ – *паланковци*. Едно от първите места тук, заселено от българите.

Пълзункòвата = *Пълзункòвая* ЮЗ 2,5 – махала, състояща се от една нова улица в селото – “Юбилейная”. ЖитИ няма, казва се “от пълзункòвата”, по рус. ползунки ‘вид дреха за малки деца, които още пълзят’, тъй като кварталът е нов, заселен от млади семейства с малки деца.

Етнонимия

Етнонимията е по етническите групи в селото и близките селища: *българи, молдовани, украинци, хахли* (пренебрежително), *евреи* и *чихути* (пренебрежително), *руски* 'руси'.

Групонимия

Гагаузи за турскиговорещите българи, които сега се самоопределят за собствено "гагаузи", *гърци* за пришълците от градските центрове Сливен и Ямбол (сега народната етимология свързва името с Гърция).

Вентонимия

Горния вятър СИ – студен вятър, троянски вятър ЮЗ – носи бури, дъждове, град (по СелН Троян).

Астронимия

Най-известни са следните имена на звезди и съзвездия: *зурата, кулата, кукдиската, сламата*.

Антропонимия

Родовофамилни имена и прякори (прозвища): *Богданови – Нейчюйти, Вълкови – Драганчени, Вълкови – Камбурята, Вълкови – Пёнкуйти, Вълкови – Камбурчюйти, Вълкови – Кунюхчюйти, Герганови – Похребарюйти, Герганови – Анцерикуйти, Герганови – Игнатюйти, Господинови – Бузукюйти, Господинови – Велюйти, Господинови – Убесен-Гергюйти, Димитрови – Банарчюйти, Димитрови – Хаджи-Костадинюйти, Димови – Ефимо-Василюйти, Добреви – Хаджи-Стуянуйти, Драганови – Добри-Иванюйти, Желеви – Бинюфчюйти, Желеви – Дамяно-Василюйти, Желеви – Шенделюйти, Жечеви – Вълнюйти, Иванови – Малак-Иванчюйти, Иванови – Станчу-Иванюйти, Иванови – Кустакюйти, Кдеви – Магаринчюйти, Кдеви – Чорлангюйти, Кдстови – Янкодюйти, Кдстови – Гайдюйти, Кдчеви – Желяскюйти, Кунчеви – Родюйти, Кунчеви – Гарванчюйти, Кунчеви – Тончо-Кдлюйти, Куртеви – Дамътруйти, Куртеви – Дзурлюйти, Куртеви – Кузарчюйти, Манчеви – Минкуйти, Манчеви – Динен-Кдлюйти, Манчеви – Манчу-Захарюйти, Милушеви – Ненчу-Дамянуйти, Миткови – Хуртунята, Младинови – Ташкенти, Младинови – Младинюйти, Михайлови – Бузюфчюйти, Николови – Кузаренкуйти, Панчеви – Илчюйти, Панчеви – Чорлюйти, Петрови – Узунчюйти, Петрови – Вшико-Иванчюйти, Попови – Поповци, Пулеви – Тулукюйти, Раткови – Търлюйти, Рошидрови – Рошидрчюйти, Рошидрови – Кузманчюйти, Стайкови – Геню-Улянуйти, Стайкови –*

Кукџи-Колџуйти, Стџеви – Симџну-Васџлџуйти, Стоянови – Дрџги – Алексџндрџуйти, Стоянови – Дџжингалџсџуйти, Стоянови – Дџнко-Васџлџуйти, Стоянови – Катмџрчџуйти, Стоянови – Катмџрята, Стоянови – Лџмбџуйти, Стоянови – Мџнџуйти, Стоянови – Пџтко-Мџхџлџуйти, Стоянови – Чџкалџята, Танџсови – Грџйкџуйти, Танџсови – Дџрушкџуйти, Тџџдџрови – Тџмџчкџуйти, Тџџдџрови – Жџлџешчџуйти, Тџџдџрови – Гагаџскџенти, Тџдџрови – Стџџйчџуфти, Цџвятковџи – Цџвяткџуйти=Грџкџуйти.

В селото има редица семейства, създадени от българи, дошли от други български селища, например: *Гурџурџови* – от с.Кортен, *Пармакли* – от с. Твџрдица.

Топонимия

Андрџниковата градџна Ц – посадена от влаха Андрџник преди 150 г.
Андрџнските трапища И 0,2 – по името на Андрџник, наричан от българите Андрџн, владеец на тези земи преди 150 г.

Андрџниковата чџшма Ц, построена преди 150 г. от влаха Андрџник.

Аптеката Ц – дџржавна аптека от 1974 г.

Аптеката на Иван Пармакли Ц – частна аптека, от 1999 г.

Бузџфчџх-Мџхџлевия клџденец С3 5,0 – по РФИ.

Бурлџка ЮИ 4,0 – местност от 360 хектара, ливади, градина. Побългарено, с членна морфема. Топонимџт се срџща и в други места на Будџака, например в землището на с.Чишмикиџй (Дрон-Курџгло: 33–34), смята се, че е от татарско-ногаџския етноним *бурлак*, споменава се и в османски документи (З. Весела – 1969:42).

Вџли-Марџн И 8,0 – хџлмисто поле с кџшла на Някџ Хадџи Дџмо през 1809 г., днес лџзя и ниви.

Вџрбџйти И 0,6 – трапища, вџрбџлаци.

Гџрниџ мџст С 7,0 – мџста по ул. Ленин, на Рекџта.

Гулџмиџ тайнџк Ю 2,2 = Тайнџка – язовир, строен през 1952 г.

Гулџмата чџшимџ Ц = Андрџниковата чџшма – според преданието около нея са се поселили пџрвите заселници 4 души власџи.

Гриџџровия клџденец С3 3,0 – по ЛИ на бџлгарин.

Грџбџищата З 0,3. Власите в селото им казват “Чџментиру”.

Градџната = Андрџниковата градџна.

Дџрушкџовия утрџб С3 5,0 – по РФИ, ниви.

Дџсандџрџџйти лузџ С 3,5 – по прякор, носителџт на който не се помни.

Динко-Танасовио кладенец ЮИ 3,7 – по ЛИ и ФИ.
Диму-Танасовио кладенец СИ 7,8 – по ЛИ и ФИ.
Жечу-Заревио кладенец И 2,5 – по ЛИ и ФИ.
Запрафката СЗ 1,1 – по рус. заправка ‘бензиностанция’, побългарено, с членна морфема.
Зерносклада С 1,5 – от рус., побългарено, с чл. морфема.
Кара-Вълковио кладенец СЗ 3,5 – по ЛИ и ФИ.
Караеса СИ 0,5 – от рус. абривиатура КРС “крупный рогатый скот”, побългарено, с чл. морфема.
Кирила С 2,0 = *Гулѐмия тайнак* = *Тайнака* – по ЛИ на българин с русифицирано ударение.
Киру-Тодуровио кладенец ЮИ 7,1 – по ЛИ.
Кладовата СЗ 0,2 – склад на едро, от рус. кладовая, побългарено, с чл. морфема.
Кукдилювио утрѐб И 3,0 – орнини, по РИ, което е от молд. *socoșel* ‘петел’.
Кустакио кладенец СИ 8,0 – по РИ.
Къшлата С 8,0 – кошара, в говора вече е забравено.
Лунга С 8,0 – ляв приток на р.Ялпуг, от молд. *lung* ‘дълъг’.
Митковата чешичка С 6,0 – по ЛИ.
Михаљюти лузя ЮИ 2,0 – сега поле, по РИ.
Молдафската шкѐла ЮЗ 2,8 – училище, построено през 1987 г., с румънски език на обучение, в което учат и малко български деца.
Молитвения дом – дом на евангелисти, само българи.
Мътъфъ СЗ 8,0 – кравеферма, от рус. абривиатура МТФ ‘молочно-товарная ферма’.
Пѐнувата/Пѐнуфта мушия = *Попското* ЮЗ 3,4 – поле, в миналото собственост на селския поп.
Реката – име на малка река, която тече през селото в посока юг от север.
Рѐмана И 9,0 – по ЛИ на българин с отмет на ударението, ниви и лозя. През 1809 г. къшла на Танасови.
Руската шкѐла СИ 0,4 – училище с обучение на руски език, построено през 1974г., в което учат предимно българчета, но има и мако молдовчета.
Сел’пѐту Ц – по рус. сельпо “сельская потребительская торговая организация”, побългарено, с чл. морфема.

Сталинските лозя ЮИ 1,2 – преди 50 години посадени лозя в чест на Йосиф Сталин, днес – поле.

Станенту мошчи СЗ 3,5 – по ЛИ.

Старити лозя СЗ 5,3 – изкоренени през 1950 г., днес поле.

Стратана С 8,0 – днес – лозя, в миналото тук е имал къшла край чешма и р.Лунга влахът Константин Стратан (1809 г.).

Таламаша Ю 3,5 – гранична орнина с Украйна, ниви, лозя, ногайското *тала-маша* – ‘върба с форма на четал’?

Таможната СИ 8,0 – по рус. таможня ‘митница’ – между Молдова и Украйна.

Телешкото С 0,8 – пасище за телета.

Тунеля СИ 8,0 – свод, образуван от два реда дървета на граничната линия между Молдова и Украйна.

Узюновия кладенец СИ 6,0, по РИ.

Хаджй-Антюновия кладенец СИ 6,5, по РИ.

Централнио път СЗ 6,0 – пътят за гр. Чадър-Лунга.

Центра – включва площад, Дом на културата, паметник на загиналите във Втората световна война, църква.

Църковата – в центъра, построена през 1879г. от българи и молдовани, носи името на Никола Чудотворец.

Черничкити И 1,2 – преди 40 години имало черници за отглеждане на копринени буби, днес – лозя.

Червенйцата СЗ 6,0 – голямо поле с червена пръст.

Чиликовиио утръб ЮИ 4,0 – ниви, по РФИ.

Изводи

В селището все още се наблюдават два говора от източнобългарски тип (Гулямата чешма, Гулъмио тайнак), отбелязани още в средата и в края на миналия век от изследователи (Бернштейн, Чешко, Зеленина – 1959:40; Тодоров – 1993:42). Единият от говорите, тракийският, се намира под огромното влияние от страна на другия, подбалканския. МИ сочат една от чертите на тракийския говор – членна форма О в прилагателните имена – определения към съответните съществителни имена (Гърнио мост).

В езика на българите от В. Пержей се наблюдава редукция на широките гласни в неударено положение (Нънчу, Старити лозя). Характерна за езика на селището е и елизия на гласни в членувани форми (Станенту мъшче, Задънента уличка, Гагаускенти), а също така

и елизия на съгласната В, съпътствана от йотация на гласната И (Михълюйти лузя, Пёнкуйти, Мюньюйти). Използват се африкатите ДЖ и ДЗ (Джандарюйти лузя, Дзурлюйти). За езика на селището е характерно и съчетанието ЧЕР (Чёркова).

В топонимията на селището се срещат имена с небългарски етнически елемент и изговор: молдовски (Чиментуру 'Гробища') и руски (Сельпоту, Кладовата, Камсамолията, Маладъожната, Пълзунковата).